

موریانه‌های نفتی در دریای مازندران!

در همین شماره یک پژوهشگر ایرانی موضوع بهره‌برداری از منابع دریای مازندران را از منظر حفظ منافع ملت ایران مورد بررسی قرار داده است. مقاله زیر نیز نحوه نگرش بیگانگان را به همین مقوله نشان می‌دهد.

●●●

مته‌های چاه‌های نفت در همه زوایای دریای خزر به کار افتاده است و ظاهراً چرخش بی‌وقفه مته‌ها نوید از ثروت‌های بیکران نهفته در این دریای بسته را می‌دهد. سلاطین نفت، سیگار برگ بر لب در رستوران‌های باکو، مرکز نفتی کشورهای منطقه می‌خورند و می‌نوشند و برای برداشتن هرچه بیشتر ثروت و پیشی گرفتن از رقیبان خود طرح می‌ریزند، نقشه می‌کشند، تباری می‌کنند و به اغوا و وسوسه رهبران آسیای میانه می‌پردازند.

امید به کسب ثروت‌های نفتی از دریای خزر مدتهاست جدی شده و همه کشورهای ساحلی این دریا که به جز ایران از جمهوری‌های سابق اتحاد شوروی هستند برای انتقال اقتصادهای خود از رکود به یک دوران شکوفایی چشم به ثروت‌های نفتی دریای خزر دوخته‌اند. [جمهوری] آذربایجان که سابقه‌های دیرینه در صنایع نفت دارد در پیشاپیش و گرجستان، قزاقستان، ترکمنستان و حتی ازبکستان به دنبال آن، همه در پی برداشتن سهمی بیشتر از ثروت‌های این دریابند و دل‌خوش کرده‌اند که سهم آنها از این ثروت می‌تواند آن چنان پولی به جیب ملت‌هایشان سرازیر کند که به زودی قادر خواهند شد باقیمانده رشته‌های وابستگی آنها را به روسیه که یادگاری است از امپراطوری شوروی از هم بگسلند.

شاید چنین اتفاقی روزی واقعیت پیدا کند. مدیران شرکت‌های بزرگ نفتی جهان از اولین سالهای دهه ۱۹۹۰ با توجه به قطعیت یافتن ذخایر موجود در زیر بستر دریای خزر همواره وعده داده‌اند که دسترسی به ثروت‌های نفتی این دریا قریب‌الوقوع است و منطقه دریای خزر به زودی به صورت منطقه‌ای صنعتی با قدرتی بالقوه که قادر

خواهد بود خلیج فارس و سبیری را پشت سرگذارد ظاهر خواهد شد. نمایندگان کمپانی‌های بزرگ نفتی، به خصوص غربیها برای نخستین بار در سالهای ۱۹۸۰ به منطقه دریای خزر سرازیر شدند و طولی نکشید که چون موریانه سرتاسر سواحل منطقه به جز بخش ایرانی آن را زیر سلطه خود درآوردند، تاجایی که امروز صنعت نفت در این منطقه حرف اول را در میان صنایع گوناگون می‌زند. اما چند صباحی است که علامات سؤال بزرگی در مقابل همه این رویاها قرار گرفته است. مدیران و سرمایه‌گذاران صنایع نفت دریای خزر در مقابل خود ساده‌ترین شکل از یک سؤال اقتصادی را می‌بینند: وقتی به امید رونق پا در حوزه‌ای اقتصادی می‌گذارید و رونق طبق برنامه خود را نشان ندهد چه خواهد شد؟ هنوز شش ماه از صدور نخستین محموله‌های نفت دریای خزر نگذشته این سؤال هر روز بیش از روز پیش چهره ناخوشایند خود را نشان می‌دهد. مته‌ها به ذخایر عظیم نفت در زیر بستر دریا رسیده، نفت به لوله‌ها سرازیر و در نفتکش‌ها بارگیری شده ولی آرزوها برآورده نشده است، و علامت سؤال همچنان باقی است، اما چرا؟

اقتصاد کشورهای منطقه دریای خزر بر اثر نخست سقوط شدید قیمت جهانی نفت و سپس به دلیل کاهش تقاضا برای نفت در آسیای گرفتار بحران، شدیداً متزلزل و نابسامان است. از طرفی همه کشورهای منطقه بر سراین که از چه راهی نفت خود را از حوزه‌هایی که محبوسند و راهی به دریاها و اقیانوسهای آزاد ندارند به بازارهای مصرف برسانند در حیرتند. کارشناسان ژئوپولیتیک منطقه می‌گویند مسأله انتخاب مسیر خطوط لوله از حوزه‌های استخراج به بنادر توزیع جهانی و بازارهای مصرف بسیار پیچیده‌تر از گذشته شده است «بازی بزرگ» در منطقه و مانورهایی که در بطن این بازی داده می‌شود به صورت کلیشه‌ای درآمده است که ثبات و استقرار نهایی برای آن متصور نیست. در اوائل ماه ژوئن نبردهای آبخازی در گرجستان که تنها سی کیلومتر از خطوط لوله

پیشنهادی که مورد حمایت امریکا است فاصله دارد از سر گرفته شد. روسیه به نوبه خود خواستار انتقال نفت از طریق خطوط لوله‌ای است که از خاک آن می‌گذرد و گرجستان معتقد است که چنانچه خواسته روسها برآورده نشود آنها در هر خطوط لوله‌ای، غیر از آن چه که آنها می‌خواهند کارشکنی و خرابکاری خواهند کرد. در ماه‌های اخیر ایران نیز بر فشار خود برای عبور دادن خطوط لوله از خاک خود به سوی جنوب که مورد علاقه شرکت‌های بزرگ نفت است افزوده است. فشار ایران زمانی آغاز شده که حکومت کلینتون تحریم‌های نفتی را علیه شرکت‌های توتال، شل و گازپروم روسیه با هدف نزدیک شدن به ایران برداشته است.

اما آن چه که بیش از هر چیز شرکت‌های نفتی مستقر در باکو را به خود مشغول داشته سقوط بی‌سابقه قیمت‌های نفت در بازارهای جهانی است. از تابستان گذشته تاکنون قیمت نفت مشابه نفت دریای خزر از بشکه‌ای ۲۲ دلار به بشکه‌ای ۱۴ دلار تنزل پیدا کرده است. در حالی که مدیران کمپانی‌های نفتی تاکید می‌کنند که منطقه خزر از آن چنان اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که نباید گذاشت تحت تاثیر تحولات کوتاه مدت بازار جهانی نفت قرار گیرد و باید چون نوزادی تا رسیدن به بلوغ از آن حمایت کرد.

مشکل انتقال نفت

بحران‌های پی‌درپی اقتصادی در آسیای جنوب شرقی که هنوز بهبودی برای آن متصور نیست می‌رود تا ضربات خود را بر این بازار نورسیده وارد آورد. منطقه دریای خزر همچنین از هم اکنون باید خود را برای رویارویی با جریان یافتن نفت عراق که سازمان ملل برای ورود آن به بازار جهانی تسهیلاتی قابل شده است آماده کند. ماتیسوگرز یک کارشناس انرژی در گروه مشاوران پلان اکون مستقر در واشنگتن می‌گوید: «در حوزه‌های نفتی دریای خزر استخراج نفت تنها زمانی مقرون به صرفه است که

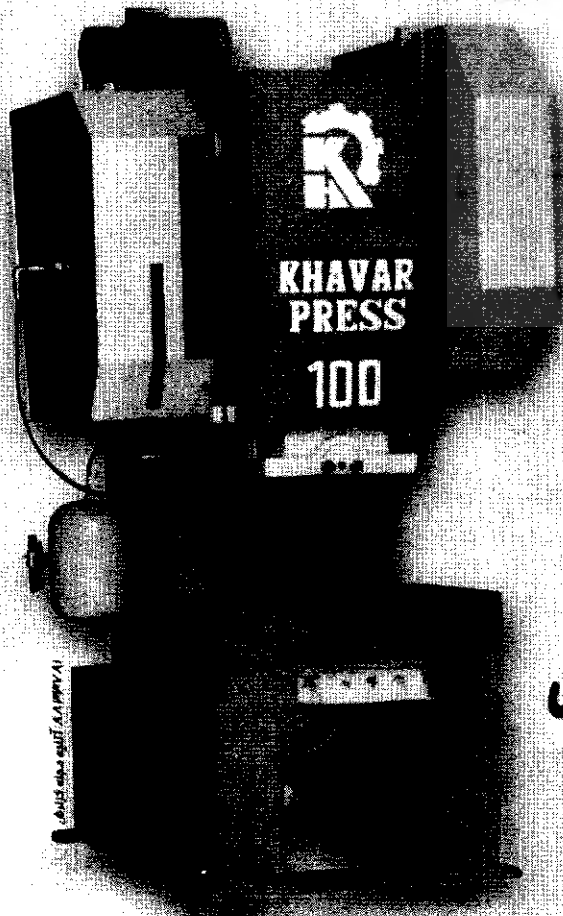
آسیای میانه در پی سقوط امپراتوری شوروی از دست داده است تلاش می‌کند از طریق دراختیار گرفتن خطوط لوله نفت بخشی از این منافع را بازگرداند. ایران که از نظر واشنگتن کشوری معاند است بدون پرده‌پوشی درصدد است با توسل به سیاست لوله‌های نفتی نفوذ خود را در منطقه افزایش دهد. از سویی نا آرامی‌های روزافزون در آنحالی، چین و اخیراً داغستان تامین امنیت خطوط لوله را بسیار مشکل کرده است و واشنگتن مدتهاست از مسیر خطوط لوله‌ای که روسیه و ایران را دور بزنند و در قلمرو خاک این دو کشور نباشند حمایت می‌کند. آمریکاییها برای راضی کردن روسها موافقت کرده‌اند آنها بر قسمتی از خطوط موجود کنترل داشته باشند ولی روسها به این سادگی با آنها کنار نمی‌آیند. آمریکاییها درصددند با اجرای طرح خطوط لوله‌ای که قادر است روزانه یک میلیارد بشکه نفت را از قزاقستان و ترکمنستان به باکو حمل و از آن جا به بندر سیهان در ترکیه عبور دهد هرچه بیشتر دست روسها را از دسترسی به لوله‌های نفت منطقه

منطقه نیز از دلایل رکود در استخراج و انتقال نفت به بازارهای جهانی است؛ خط لوله‌ای که نفت آذربایجان را از طریق گرجستان به دریای سیاه حمل می‌کند بنابه یافته‌های مهندسان مستقر در منطقه فرسوده و در بسیاری از نقاط مسیر خود از کار افتاده است. هزینه‌ای که برای تعمیر این خطوط برآورد شده مبلغی بالغ بر سیصد میلیون دلار است که دولتهای ذینفع معتقدند هزینه تعمیرات این خطوط باید به وسیله کشورهایی که در مسیر آن قرار گرفته‌اند تامین شود ولی هیچ یک از این کشورها و بانکهای وام دهنده تاکنون حاضر نشده‌اند این هزینه‌ها را تقبل کنند. به فرض آن که چنین بودجه‌ای تامین شود هزینه‌های تعمیرات این خط لوله باز هم به قیمت نفتی که از آن عبور داده می‌شود افزوده خواهد شد و مقرون به صرفه بودن آن را زیر سؤال خواهد برد.

سیاست خطوط لوله در منطقه خزر سالهاست کشورهای منطقه را به خود مشغول داشته است؛ مسکو که منافع عظیمی را در کشورهای

هر بشکه آن ۲۲ دلار به فروش برسد و سقوط قیمت نفت این حوزه‌ها تا حدود ۱۴ دلار فاجعه‌ای برای منطقه است. بنابراین باید به دنبال پروژه‌هایی در منطقه بود که با حداقل هزینه حداکثر بازدهی و سوددهی را داشته باشند.»

شرکتهای نفتی مستقر در آذربایجان از قبیل شورون، آرامکو، موبیل و پنزاویل اینک به این تئوری چسبیده‌اند. کنسرسیوم بین‌المللی نفت آذربایجان که مرکب از دوازده گروه نفتی است که پس از آغاز فعالیت در حوزه‌های نفتی ساحلی آذربایجان در سال گذشته اخیراً به بهره‌برداری رسیده، برآورد کرده است که کل نفتی را که می‌تواند از این حوزه استخراج کند ارزشی معادل یازده میلیارد و ششصد میلیون دلار دارد که در بلندمدت به کلی مقرون به صرفه نیست و باید از ادامه کار پروژه چشم پوشید و به این ترتیب به صورت پیشگامی برای آهسته‌تر کردن آهنگ هجوم به ذخایر دریای خزر و توسعه نامتناسب این ذخایر درآمد. فقدان کارایی خطوط لوله موجود در



شرکت ماشین‌سازی

خاورپرس

(سهامی خاص)

تولید کننده پرسهای مکانیکی و هیدرولیکی

دفتر مرکزی: تهران، خیابان دماوند، شماره ۹۲۵

تلفن: ۷۴۱۲۴۴۷-۷۴۱۰۰۵۹ فاکس: ۷۴۱۲۱۰۴

کارخانه: کیلومتر ۲۰ جاده خاوران، تلفن: ۲۲۰۴۳-۰۲۹۱۳۰

کوتاه کنند. این خطوط به طول ۱۶۵۷ کیلومتر طراحی شده و اجرای آن از سوی ادوارد شوارنادزه رئیس جمهوری گرجستان، حیدرعلی اف رئیس جمهوری آذربایجان و دولت ترکیه حمایت می‌شود. چنانچه این سه کشور بر سر تعرفه‌های ترانزیت و تامین هزینه‌های آن موافقت کنند اجرای این طرح قطعی به نظر می‌رسد (گرچه این دو شرط شروطی پیش‌پا افتاده نیستند).

دولت بوریس یلتسین که بر عبور نفت دریای خزر به بندر شمالی نووروسیسک کنترل دارد به آرامی و زیرکانه برسرراه طرح آمریکا برای رساندن نفت منطقه به بندر سیهان در ترکیه اخلاص و کارشکنی می‌کند ولی بسیاری از محافل سیاسی و مراکز قدرت در روسیه علناً و بدون پرده‌پوشی خشم خود را از اجرای این طرح ابراز می‌کنند. شوارنادزه در مصاحبه‌ای گفته است که نیروهای امنیتی روسیه در سوء قصد اخیر به جان او در تفلیس شرکت فعال داشته‌اند تا او را به عنوان مانعی برسر راه سیاست‌های خطوط لوله نفت خود از میان بردارند، گرچه او مستقیماً بوریس یلتسین را در انجام این سوء قصد متهم و تقبیح

کاهش شدید قیمت نفت، و مشکل خطوط لوله انتقال نفت، رؤیاهای کمپانی‌های غربی و دولت‌های آسیای میانه را برهم زده است.

نمی‌کندولی می‌گوید: «در روسیه نیروهای بسیار مقتدری وجود دارند که کنترل آنها بسیار مشکل است.» منابع نفتی در تفلیس از این که روسیه برسرراه اجرای طرح خطوط لوله سیهان کارشکنی و حتی خرابکاری کند نگرانی عمیق خود را پنهان نمی‌کنند. برخی کارشناسان غربی که نوسانات قیمت

نفت را به دقت زیر نظر دارند می‌گویند عجله در اجرای طرح خطوط لوله سیهان به مصلحت آمریکاییها نیست. آنها به طور ضمنی می‌گویند باید در انتظار روابط بهتر ایران و آمریکا ماند تا چنانچه افق این روابط روشن شود مسیر خطوط لوله دریای خزر از طریق خاک ایران به جنوب و خلیج فارس به طور جدی مورد بررسی قرار گیرد. به هر حال کُند شدن آهنگ هجوم به منابع نفت در دریای خزر شرکت‌های بزرگ نفت را از دست زدن به هراقدام عاجلی در منطقه باز داشته و آنها را وادار کرده است که تا ظهور شرایط بهتر در بازارهای جهانی نفت و بهبود قیمت‌ها در پوسته‌ای از انتظار فرو روند و کشورهایی چون قزاقستان، آذربایجان، ترکمنستان و ازبکستان نیز که بی‌صبرانه خود را آماده می‌کردند تا از ثروتهای بیکران دریای خزر سهمی نصیب خود کنند به موضعی انفعالی فرو رفته و متوجه شده‌اند که کیسه‌ای را که برای این ثروتها دوخته بودند، بسیار گشاد بوده است.

مأخذ: مجله نیوزویک، ۸ ژوئن ۱۹۹۸
برگردان از بخش ترجمه «گزارش»

ثمر رنگان

تولید کننده رنگ



SAMAR RANGAN



شرکت صمر رنگان

تولیدات شرکت ثمر رنگان

پوشش کوره ای . اکریک
پوشش اپوکسی . کلر نیترا بر
رنگهای ترافیک . هوا خشک . کلر
رنگهای ساختمانی . زینک کرومات

تهران - بزرگراه ولیعصر - جنب پمپ بنزین - کوچه تهنتمن - شماره ۶ - واحد ۱۱
تلفن: ۸۷۵۶۱۵۵ فاکس: ۸۷۵۶۱۵۶